

В. М. Огаренко

доктор наук з державного управління, професор,
ректор
Класичного приватного університету

К. В. Печеник

аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Зазначено, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії цього правового режиму, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, а також вводиться обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб. Введення воєнного стану має значні правові наслідки, які включають: обмеження прав і свобод громадян; запровадження особливого правового режиму системи державного управління; мобілізаційні заходи, проте у статті 49 Конституції України вказано, що держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту не дивлячись на обмеження конституційних прав.

Вказано, що відповідно до Закону України „Про правовий режим воєнного стану” на територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України тимчасово утворені військові адміністрації, яким передано повноваження обласних державних адміністрацій, зокрема й у сфері управління закладами освіти, культури, фізичної культури і спорту; організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення.

Зазначено, що надання військовим адміністраціям додаткових повноважень на період дії воєнного стану, як то: встановлювання особливого режиму в'їзду та виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства; заборона або обмеження на вибір місця перебування; примусового відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності для потреб держави; регулювання роботи постачальників поліграфічних послуг, видавництва, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів – може завдати суттєву шкоду розвитку фізичної культури та спорту.

Встановлено, що під час дії воєнного стану в країні з'явилися нові пріоритети, більш орієнтовані на підтримку Збройних сил України, тому питання забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту стало більш спрямованим на підготовку для подальшої мобілізації та можливості захисту країни під час вторгнення, а також на реабілітацію військових та цивільних, постраждалих в наслідок проведення бойових дій.

Ключові слова: державна політика, сфера фізичної культури і спорту, воєнний стан, державна підтримка.

Постановка завдання. Досконала політика у сфері фізичної культури і спорту повинна бути гнучкою, сучасною та відповідати викликам часу, сприяючи як індивідуальному розвитку громадян, так і міжнародним успіхам країни у спорті. Державна політика має враховувати особливості сучасного розвитку країни та вивчаючи потреби суспільства, підтримувати ті напрями фізичної культури і спорту, які на сьогодні є більш затребуваними та будуть сприяти покращенню здоров'я нації. Фізична культура та спорт – стосується лише здоров'я громадян,

а й соціального, економічного та культурного розвитку держави. Підтримка цієї галузі – означає інвестиції у майбутнє нації.

Попри складну ситуацію, пов'язану із проведенням бойових дій на території України український спорт поступово адаптується: відкриваються тимчасові тренувальні бази в інших країнах, з'являються міжнародні партнерства, а деякі види спорту отримують додаткову підтримку через глобальний резонанс війни. Загалом, війна створила безпрецедентні виклики для українського спорту, але, водночас,

загартувала його та дала поштовх до нових форм розвитку та міжнародної підтримки, і ці нові умови, в яких зараз знаходиться вітчизняний спорт потребують розробки чітких напрямів державної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню процесу формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту були присвячені праці: А.Т. Ціпов'яз та В.В. Бондаренко, які в своїх роботах дослідили структуру організації та управління масовою фізичною культурою та спортом на різних рівнях: державному, регіональному і місцевому [1]. Комплексне дослідження сфері управління галуззю фізичною культурою та спортом проведене І. Л. Гасюк, де він дослідив інформаційно-ресурсне забезпечення галузі [2], Є.М. Бондарень, у своїх роботах виділила проблеми формування державної політики у сфері фізичної культури і спорту під час дії правового режиму воєнного стану [3]. Але на сьогодні, перед галуззю постали нові виклики, які обумовлюють пошуку нових підходів розвитку й підтримки цієї галузі у воєнний та післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року Президент України підписав Указ „Про введення в Україні воєнного стану” у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України.

Воєнний стан – є особливим правовим режимом, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності (ст. 1 Закону [4]).

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, а також вводиться обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб [5].

Отже, введення воєнного стану має значні правові наслідки для держави, громадян, підприємств (установ, організацій), які включають:

– обмеження прав і свобод громадян. Держава може тимчасово обмежувати

певні конституційні права: свободу пересування, зокрема встановлення комендантської години; свободу зібрань, заборону або обмеження мітингів, страйків; таємницю листування, телефонних розмов та інших комунікацій; право на підприємницьку діяльність. Може запроваджувати вилучення майна для потреб оборони;

– запровадження особливого правового режиму (встановлення військового управління замість або разом із цивільними органами місцевої влади, здійснення контролю над засобами масової інформації, можливість цензури; посилений контроль за діяльністю підприємств (установ, організацій), транспорту, стратегічними ресурсами);

– мобілізаційні заходи (оголошення часткової або загальної мобілізації, запровадження трудової повинності для працездатного населення).

У ст. 49 Конституції України вказано, що держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту... [6].

Серед конституційних прав, зазначених в Указі Президента України „Про введення воєнного стану в Україні” відсутнє право органів влади обмежувати громадян у зайнятті спортом, тому держава й надалі має підтримувати цей напрямок, але введення воєнного стану все ж внесло свої корективи, зокрема й ті, що сприяли настанню негативних наслідків для розвитку фізичної культури та спорту.

Відповідно до ч.1, ст. 4 ЗУ „Про правовий режим воєнного стану” на територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури можуть бути тимчасово утворені військові адміністрації [4], яким відповідно передаються повноваження обласних державних адміністрацій.

Отже, відтепер на підставі п.15, ч.1, ст. 15 ЗУ „Про правовий режим воєнного стану” управління закладами освіти, культури, фізичної культури і спорту; організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення перейшло до повноважень військових адміністрацій [4].

Крім того, військовим адміністраціям разом з військовим командуванням надано додаткові повноваження, у разі реалізації яких може бути завдано суттєво шкоду розвитку фізичної культури та спорту. Так, їм надано право примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності для

потреб держави (п.4, ч. 1, ст. 8 Закону [4]). Це може призвести до втрати спортивної інфраструктури внаслідок реквізиції або знищення спортивних об'єктів (стадіонів, спортивних залів, басейнів), або обмежити доступ спортсменів та населення для користування спортивними спорудами у наслідок їх використання для військових потреб. Крім того, таке вилучення майна (транспорту, обладнання) може завдати суттєвих збитків спортивним організаціям та клубам, а зміна пріоритетності державного фінансування у напрямку покриття оборонних витрат спричинить труднощі у відновленні матеріально-технічної бази. В свою чергу вилучення спортивних будівель чи споруд, обладнання, може призвести до втрати можливості підготовки спортсменів до міжнародних змагань, перериванню тренувального процесу і завданню шкоди кар'єрі спортсменів.

До того ж, нестача приміщень до зайняття спортом може негативно вплинути на зниження рівня здоров'я населення через зменшення його фізичної активності.

Надання військовим адміністраціям права на встановлювання особливого режиму в'їзду та виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства; заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання на території, на якій діє воєнний стан (п.6, п.10, ч. 1, ст. 8 Закону [4]) може спричинити складнощі українським спортсменам щодо підготовки та участі до міжнародних змагань з-за відмови чоловікам призовного віку у виїзді, а також до зменшення можливості залучення іноземних спортсменів, тренерів та суддів до українських спортивних заходів.

Також, подібні обмеження з боку військових адміністрацій можуть спричинити проблеми з проведенням спортивних заходів у середині країни, адже внутрішні обмеження на пересування можуть призвести до скасування або перенесення спортивних змагань; можуть страждати локальні спортивні події через проблеми з логістикою та безпекою, а у регіонах, де введено суворі обмеження, спортивні клуби та секції можуть бути вимушені, взагалі, призупинити свою діяльність.

Обмеження у пересуванні може негативно вплинути й на розвиток масового спорту і фізичної активності населення, зокрема з-за обмеження доступу до спортивних майданчиків, парків і зон активного відпочинку та скорочення кількості спортивних програм і заходів для дітей та молоді через організаційні труднощі.

Запровадження військовими адміністраціями заходів з регулювання роботи постачальників поліграфічних послуг, видавництв, теле-радіоорганізацій, телерадіоцентрів; заборона роботи приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі (п.11, ч. 1, ст. 8 Закону [4]), також може негативно вплинути на розвиток фізичної культури і спорту. Так, запроваджуватися обмеження на діяльність ЗМІ та видавництв, може зменшити рівень розповсюдження спортивного контенту. Крім того через концентрацію ресурсів на висвітленні воєнних дій можливе скорочення трансляцій спортивних подій, а зменшення кількості друкованих видань (газет, журналів), які висвітлюють спортивне життя, може знизити зацікавленість населення у спорті.

Обмеження роботи ЗМІ можуть негативно впливати на міжнародну спортивну комунікацію, висвітлення участі національних збірних у змаганнях, а втрата можливості повноцінного висвітлення подій може негативно позначитися на іміджі українського спорту за кордоном.

Без сумніву, ЗМІ відіграють велику роль не тільки у розвитку фізичної культури і спорту, а й підвищенні здоров'я нації, адже через телебачення та друковані ЗМІ можуть поширюватися інформаційні кампанії, які стимулюють заняття спортом як елемента фізичної та психологічної стійкості населення, що сприяє підвищенню стресостійкості в період проведення бойових дій, адже заняття спортом зменшують рівень стресу та депресії.

Крім того, спортивні події можуть використовуватися для підняття бойового духу та єдності громадян та здійснювати підтримку патріотичного виховання молоді. Розвиток національного спорту зміцнює єдність нації та сприяє збереженню культурних традицій, а виховання молоді в дусі спортивних досягнень сприяє формуванню сильної, відповідальної нації.

Проте, на сьогодні, проведення бойових дій в Україні спричинило ще багато негативних наслідків для розвитку фізичної культури і спорту, зокрема:

– через руйнування об'єктів спортивної інфраструктури та загрозу життю багато українських спортсменів змушені були виїхати за кордон. Частина з них змінила громадянство, щоб продовжити професійну кар'єру, тоді як інші тренуються за підтримки міжнародних партнерів, представляючи Україну;

– руйнування спортивних баз, арен та стадіонів у прифронтових та окупованих територіях значно обмежило можливості підготовки спортсменів, у багатьох містах немає безпечних умов для тренувань, що знов таки, змушує спортсменів шукати альтернативні варіанти за кордоном;

– через зростання рівня вимушеної міграції спортсменів і тренерів через неможливість реалізувати свою кар'єру в Україні, що призвело до: втрати висококваліфікованих кадрів у спортивній сфері, та вплинуло на довгостроковий розвиток спорту в країні; зниження рівня конкуренції у внутрішньому спорті через скорочення кількості професійних спортсменів;

– через збільшення фінансування оборонного комплексу країни та зменшення державного фінансування розвитку фізичної культури і спорту значно скоротилися заробітні плати тренерів, та рівень фінансування організації змагань і підготовки спортсменів, що призвело до пошуку додаткових джерел фінансування, зокрема за рахунок міжнародних грантів та спонсорської допомоги, а також, знов таки, до зростання рівня міграції.

Для забезпечення безпеки проведення тренувальних заходів та навчального процесу 19 серпня 2022 року Кабінетом Міністрів України було видано Постанову „Деякі питання діяльності закладів фізичної культури і спорту в умовах введення воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні” в якій визначено, що заклади фізичної культури та спорту незалежно від підпорядкування, типів та форм власності, такі як дитячо-юнацькі спортивні школи, заклади спеціалізованої освіти спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, в умовах введення воєнного стану можуть забезпечувати навчально-тренувальний процес за місцем розташування зазначених закладів лише у місцях де не ведуться бойові дії [7]. У зв'язку з чим багато закладів фізичної культури і спорту були тимчасово переміщені на інші території.

Відповідно до Наказу Мінмолодьспорту України „Про затвердження Порядку забезпечення навчально-тренувального процесу в закладах фізичної культури і спорту в умовах введення воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні” навчально-тренувальний процес за місцем розташування закладу фізичної культури і спорту, на території України, де не ведуться бойові дії може проводитися лише на обладнаних спортивних спорудах, у залах, де створені безпечні умови (наявність

бомбосховища, укриття, проведення занять на відкритому просторі) [8]. Що вимагало від керівників закладів не тільки пошуку будівель та споруд, де буде відбуватися навчально-тренувальний процес, а й із врахуванням їх безпечності (облаштуванням укриттів на території спортивних закладів та розробкою чітких планів евакуації). Крім того, активно почали використовуватися дистанційні та альтернативні форми підготовки спортсменів за допомогою використання онлайн-тренувань та відео уроків; запровадження індивідуальних планів підготовки спортсменів; впровадження тренувань на відкритому повітрі.

Але під час дії воєнного стану в країні з'явилися нові пріоритети, більш орієнтовані на підтримку ЗСУ, тому питання забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту стало більш спрямованим на підготовку для подальшої мобілізації та можливості захисту країни під час вторгнення, а також на реабілітацію військових та цивільних, постраждалих в наслідок проведення бойових дій.

Так почала відбуватися популяризація військово-спортивної підготовки (рукопашний бій, тактична медицина, стрільба тощо). Вона включає в себе поєднання спортивних тренувань та основ військової підготовки, що допомагає не лише покращити фізичну форму, але й навчити необхідним навичкам для виконання завдань у надзвичайних умовах.

Основні аспекти популяризації цих видів спорту можуть включати:

– організацію спортивних заходів. Проведення змагань, турнірів та конкурсів, що поєднують елементи спортивних дисциплін та військових тренувань, може зацікавити різні вікові категорії та сприяти розвитку відповідних навичок;

– розробку освітніх програм та курсів. Включення елементів військово-спортивної підготовки в навчальні програми закладів середньої та вищої освіти, що допоможе молоді отримати основні знання та вміння, необхідні для служби в армії та фізичної підготовки;

– поширення інформації через ЗМІ та соціальні мережі. Використання сучасних платформ для просування військово-спортивних заходів, програм та досягнень спортсменів може привернути увагу ширшої аудиторії та підвищити мотивацію більшої кількості людей до зайняття таким видом діяльності;

– підтримка громадських організацій та ініціатив, які організовують тренування, семінари та зустрічі для обміну досвідом та практичними навичками.

Крім того, в сучасних умовах фізична культура і спорт мають бути розраховані на збільшення уваги до реабілітації через фізичну активність військових та цивільних, що постраждали внаслідок бойових дій, це може бути розробка та затвердження спеціальних програм, як то: адаптивного спорту для ветеранів з ампутаціями чи іншими важкими травмами.

Можуть бути наступні способи досягнення розвитку спорту для ветеранів:

- забезпечення можливості ветеранам вільного доступу до спортивних об'єктів та інфраструктури;
- розробка програм, які враховують особливості фізичних можливостей та інтересів ветеранів;
- організація тренувань з різних видів спорту, які підходять для ветеранів, а також проведення спортивних заходів із їх участю;
- здійснення заходів зі стимулювання участі ветеранів у спортивних змаганнях та подіях;
- популяризація здорового способу життя серед ветеранів через спорт та фізичну активність;
- забезпечення соціальної підтримки для ветеранів, які займаються спортом, включаючи психологічну та медичну допомогу;
- співпраця з організаціями та владними структурами для забезпечення підтримки та розвитку спорту для ветеранів [9].

Держава робить певні кроки у напрямку підтримки ветеранів, зокрема у 2024 році Міністерством у справах ветеранів України розробило флагманський проект „Розвиток спорту для ветеранів”, який буде реалізований у межах Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Він має на меті:

- створення комплексної системи залучення ветеранів та членів їх родин до занять різними видами спорту, в тому числі адаптивними;
- розширення мережі безбар'єрних закладів, які враховують потреби ветеранів й ветеранок – осіб з інвалідністю – в містах та регіонах;
- забезпечення підготовки відповідних фахівців (тренерів);
- створення належної спортивної інфраструктури по всій країні;
- розвиток ветеранського спорту в закладах вищої освіти та в територіальних громадах за моделлю „рівний з рівним” [10].

В межах реалізації проекту в 2024 році передбачені наступні кроки:

- забезпечення в п'яти регіонах України 40 закладів спортивної інфраструктури відповідним устаткуванням та спортивним

інвентарем для занять адаптивними видами спорту, а також підготовки 80 тренерів;

- впровадження Єдиної методології надання послуг із фізкультурно– спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України;

– організація участі Національної збірної команди у міжнародних спортивних змаганнях з 11 адаптивних видів спорту United States Air Force Trials у Лас-Вегасі, штат Невада, США;

- підготовка та забезпечення участі Національної збірної України у міжнародних спортивних змаганнях „Ігри Нескорених” та „Ігри Воїнів” у 2025 році;

– спрямування 5 млн. грн. фінансової підтримки Українським ветеранським фондом на проекти громадських організацій, що спрямовані на розвиток ветеранського спорту у громадах [10].

Висновки. Досконала політика у сфері фізичної культури і спорту має на меті створення сприятливих умов для масового залучення громадян до фізичної активності, розвитку професійного спорту та формування здорового способу життя. Вона має ґрунтуватися на принципах доступності, інклюзивності, ефективності та сталого розвитку.

Під час дії воєнного стану в країні з'явилися нові пріоритети, більш орієнтовані на підтримку ЗСУ, тому питання забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту стало більш спрямованим на підготовку для подальшої мобілізації та можливості захисту країни під час вторгнення, а також на реабілітацію військових та цивільних, постраждалих в наслідок проведення бойових дій.

Сучасна політика має бути спрямована на популяризацію військово-спортивної підготовки, адже вона має допомагати не лише покращити фізичну форму, але й навчити необхідним навичкам для виконання завдань у надзвичайних умовах.

Крім того, спорт відіграє важливу роль у реабілітації осіб, які постраждали внаслідок бойових дій. Він сприяє фізичному відновленню, покращенню психологічного стану, соціальній адаптації та підвищенню якості життя, що обумовлює розробку та запровадження програм, спрямованих на розвиток адаптивних видів спорту. Проте, реабілітація військових повинна мати комплексний характер і включати фізичну, психологічну та соціальну адаптацію, допомагаючи військовослужбовцям повернутися до активного способу життя.

Список використаної літератури:

1. Ціпов'яз А.Т., Бондаренко В.В. Організація і управління фізичною культурою і спортом: навч. посіб. Кременчук: КПК, 2019. 128 с.
2. Гасюк І. Л. Інформаційно-ресурсне забезпечення галузі "фізична культура і спорт": сучасний стан і тенденції розвитку: Теорія та практика державного управління. 2010. Вип. 3. С. 30-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_3_7
3. Бондарець Є.М. Проблеми реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту в умовах правового режиму воєнного стану публічне управління і адміністрування в Україні. 2023. Випуск 37. с. 95-99. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpc ajpcglclefindmkaj/https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/37-2023/18.pdf>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон від 12 травня 2015 р., № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ від 24 лютого 2022 р., № 64/2022 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
6. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р., № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Деякі питання діяльності закладів фізичної культури і спорту в умовах введення воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні: Постанова від 19 серпня 2022 р. № 929 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2022-%D0%BF#Text>
8. Порядок забезпечення навчально-тренувального процесу в закладах фізичної культури і спорту в умовах введення воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні: Наказ від 30 вересня 2022 р., № 3753 / Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1322-22#Text>
9. Борзова І.: "Спорт для ветеранів: Чому це важливо? Як розвивати ветеранський спорт або адаптивні види спорту?". Прес-служба Апарату Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/247939.html
10. Мінветеранів розробило флагоманський проект "Розвиток спорту для ветеранів", Міністерство у справах ветеранів війни. URL: <https://mva.gov.ua/news/minveteraniv-rozrobilo-flagmanskij-proyekt-rozvitok-sportu-dlya-veteraniv>

Oharenko V. M., Pechenyk K. V. State policy in the sphere of physical culture and sports in the conditions of martial state

It is noted that in connection with the introduction of martial law in Ukraine, the constitutional rights and freedoms of a person and a citizen may be temporarily limited for the period of this legal regime, as well as restrictions on the rights and legitimate interests of legal entities. The introduction of martial law has significant legal consequences, which include: restrictions on the rights and freedoms of citizens; the introduction of a special legal regime for the state administration system; mobilization measures, however, Article 49 of the Constitution of Ukraine states that the state takes care of the development of physical culture and sports despite the restrictions on constitutional rights.

It is indicated that in accordance with the Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law" in the territories where martial law has been introduced, military administrations have been temporarily established to ensure the operation of the Constitution and laws of Ukraine, to which the powers of regional state administrations have been transferred, including in the field of management of educational, cultural, physical culture and sports institutions; organization of their material, technical and financial support.

It is noted that granting military administrations additional powers for the period of martial law, such as: establishing a special regime of entry and exit, restricting the freedom of movement of citizens, foreigners and stateless persons; banning or restricting the choice of place of residence; forcibly alienating property that is in private or communal ownership for the needs of the state; regulating the work of suppliers of printing services, publishing houses, television and radio organizations, television and radio centers – can cause significant harm to the development of physical culture and sports.

It has been established that during martial law in the country, new priorities emerged, more focused on supporting the Armed Forces of Ukraine, therefore the issue of ensuring the development of the sphere of physical culture and sports became more focused on preparing for further mobilization and the ability to defend the country during invasion, as well as on the rehabilitation of military and civilians injured as a result of hostilities.

Key words: state policy, sphere of physical culture and sports, martial law, state support.